

nyen halt meg, mert kincseit szétszította. A kórházi halálos ágyán is mind az izgatta, vajon miből fizeti ki a gyógykezelés díját.

Az ő Firenzéjében, Kolozsváron és az ő Dómjában, a Szent Mihály templomban ravatalozták fel kora humanista mecénását. Az egyházi szertartást Vorbuchner Adolf erdélyi püspök celebrálta.

Élete és munkálkodása részleteinek felvillantását a legméltóbban plébános-utódának, Márton Áronnak, a temetésen elmondott búcsúztató szavaival zárhatjuk: „Az eszmék embere isteni ember. Isteni mozzanatokot hordoz magában és sugároz maga körül. Nagy halottunk dr. Hirschler József ilyen isteni erő birtokosa és megbízottja volt. Végtelenre beállított szemzőgébe a földönkúszó gondolkodás nem fért bele. Amikor a plébániát átvette, még nagy ünnepeken is üres templomban folytak az istentiszteletek. Most koporsója mellett azoknak a hadserege áll, akik az ő gondoskodása nyomán jutottak közelebb Istenhez.”

Az időnap előtt, 62 éves korában elhunyt főpap-lelkipásztor, a művészeti író, a nagy katolikus nevelő halála feletti megrendülést szimbolizálja a Házsongárdi temetőbeli sírjánál térdepelő marianumi öltözetű leányalak. Utolsó útjára tízezres temetési menet kísérte, mert a nemes emberbarátot nemcsak a katolikusok szerették. A kivételes személyiségek előtt az emberek öntudatlanul is meghajolnak. A temetőben Merza Gyula egyháztanácsos, gróf Bethlen Györgyné, a Katolikus Nőszövetség elnöke és Xantus János, a Marianum igazgatója búcsúztatta. Ideiglenesen a Schütz-kriptában helyezték el koporsóját.

Hirschler József egész élete és munkálkodása hirdesse minél tovább s mindenki számára a követendő nagyszerű példát: csak a közösség szolgálata érdekében lehet maradandót alkotni. Hogyan? – tehetnénk fel az elfásult kérdést. Az általa megfogalmazott és életével bizonyított módon: „Egy hosszú életen át küzdöttem, csüggedőket vigasztaltam, neveltem és tanítottam, szerveztem és építettem, minthogy erősen bíztam és még erősebben hittem.”

Soha nem késő átvenni tanítását: bizzunk és higgyünk.

Sas Péter

Az iparostanoncságtól a gyárigazgatói székig Thék Endre példamutatása

Thék Endre életét a hazai ipar fellendülésének és a külföld magyarságismeretének egy szép, kiemelkedő korszakában „kalandozva” ismerhetjük meg. A XIX. század utolsó harmadának magyar kutatói, feltalálói – és hasonlóan kitűnő iparosai – Európa számos országában jeles hírnévnek örvendhettek. Ekkoriban a magyar–francia kapcsolatok „aranykorának” nevezett – a kiegyezést követő – évtizedekben számos alkotó személyiségünk aratott babérokat a párizsi világiállításokon, sőt érdemelték ki a Becsületrendet. Példaként néhány vállalkozót, alkotót emeljünk ki e nevezetes magyarok sorából. *Széchenyi Ödön* gróf (1839–1922) a legnagyobb magyar kisebbik fia, vállalkozó szellemével, tetteivel apja nyomdokában haladt. Több pest-budai tervének megvalósítása után Hableány nevű gőzhajóján Pestről Párizsba, a Világiállításra hajózott. 1867. május 18-án érkezett Párizsba, öt folyón áthajózva. (Apja nagy tervét igyekezett bizonyítani: a Fekete-tenger összeköttetését az óceánnal.) Hazai munkával, hazai anyagból készült hajójáról a párizsi lapok elismerően írtak. A Jena hídnál kikötő hajó nemcsak matrózaival, hanem a magyar szakmunka minőségével is jelesre vizsgázott a lelkes tömeg előtt. A császár meglátogatta a kikötőt, s a gróftól Becsületrenddel tüntette ki. De említhetnénk *Angster József* (1834–1918) asztalost, neves orgonaműhely alapító, hangszerkészítő mester nevét, aki szintén Párizsban járt vándorévei alatt, s a világhírű A. Cavaille-Coll cégnél dolgozott, bővítve ismereteit. Közreműködött a Notre Dame, a Saint Denis és a Saint Sulpice orgonáinak szerelésében. Éppen a kiegyezés után Pécsen önálló műhelyt alapított, külföldi ismeretszeréseit követően.

Említhetnénk még jó néhány vállalkozót, alkotót, a korszak újító magyar tudósairól nem is beszélve. Egyik legnevesebb orvoskutatónk, *Hőgyes Endre* (1847–1906) alakját ragadnám ki, aki a párizsi Pasteur-Intézzel tartott szoros kapcsolatot, s fejlesztette tovább a veszettség elleni oltást. 1888 júliusában járt Párizsban, ekkor döntött a budapesti Pasteur Intézet felállításáról, amelyet meg is valósított 1890-ben.

A reformkor legnagyobb magyarjának és kortársainak tapasztalatszerző tanulmányutazásait követték a század utolsó harmadában Európát megjárt alkotóink, nagy tehetségű, szorgos iparosaink. Munkásságukra több esetben már a külföld is rácsodálkozott.

Thék Endre jelleme és akarata – elfeledettsége ellenére – kimagasló példát szolgáltathat a későbbi, nagy hivatástudattal rendelkező, szakmáját szerető nemzedékek előtt.

1842. november 1-jén született Orosházán, céhmester szülőktől. A legjelesebb iparos gondolkodás határozta meg már a családban életszemléletét. Békéscsabai inaszkodása után az ország több műhelyében dolgozott, tudásvágya azonban világlátásra ösztönözte. Fiatalon érkezett Párizsba, ahol mint asztalossegéd működött, de közben alakította egyéb ismereteit, így a Conservatoire National des Arts et Métiers-en. Olykor fűtetlen szobában, nehéz körülmények között tanulmányozta a műbútorgyártás fortélyait. Az 1870-es évek elején hazatérve jelentkezett munkára az Úllői út egyik bútormanufaktúra telepén. Ekkor érte élete első nagy csalódása, ami – oly jellemzően egyéniségére – csak elszántságát növelte. Újító ötleteivel jelentkezett a manufaktúra igazgatójánál, aki – mint képzelődő bolondot –, kidobta. Ekkor megjósolta, majd kemény elhatározással és munkával meg is valósította visszatérését. Először önálló, szerényebb műhelyt nyitott, majd „gőzerőre váltott” – a szó szoros értelmében, a gőzüzemű gyártás kialakítására. S megtörtént a csoda, amelyet ma sokan kétkedéssel fogadnának: ez az üzem 1885-re Magyarország legkorszerűbb üzemévé vált. *Thék* a Monarchia egyik legkiválóbb üzemét hozta létre, sőt korábbi balsikerei ellenére óriási szorgalma és tehetsége lehetővé tette, hogy megvásárolja azt a bútormanufaktúrát, ahol az igazgató kidobta. Belső faberendezései egyedülállóak voltak (gondoljunk a Királyi Palota, az Országház, az Opera belső faburkolataira), fellelhető munkái máig hirdetik újító, többnyire eklektikus stílusát. Bár az eklektikán belül a régi francia és angol bútorstílusokat követte, legkedvesebb anyagával,

A „Conservatoire National des Arts et Métiers”, a Művészetek és Mesterségek Konzervatóriumának a technikai oktatás közel két évszázados fellelővárának épülete Párizsban

az igen időtálló szlavóniai tölgyfával a gótikus minták mellett kedvelte a bizánci és román motívumokat is. De vallotta munkájával – a más területen hasonlóan elhivatott Hőgyes Endre elméletéhez hasonlóan –, hogy *sokmindent eltanulhatunk külföldről, de meg kell őrizniünk, ami a sajátunké*. Ennek jegyében díszítette az Országházban a miniszterelnöki szobát, helyenként népies, magyar motívumokkal. Ő teremtette meg Magyarországon a zongorák nagyüzemi gyártását is. Humánus kezdeményezései pedig bizonyították szolgálatkészségét: a József fiú árvaház felett gondnokoskodott, Orosházán saját költségén iparostanonc otthont létesített, melyben több mint 60 tanuló képzését és ellátását valósította meg. Az Országos Ipar Egylet és Ipar Kamara elnökeként iparostársai vezérükként tisztelték. Ő valóban nem volt méltatlan e helyre: az 1889-es – negyedik – Párizsi Világkiállításon már, mint zsűritag szerepelt. Franciaország méltányolva munkásságát, a Becsületrend lovagjaként tüntette ki az egykori vendégmunkást. Üzemét 1890-ben Ferenc József császár is meglátogatta. Ha a Nemzeti Múzeum mögött az egykori Károlyi István palota vagy Országos Műszaki Könyvtár épületében járunk (Múzeum u. 17.) annak faburkolatát csodálva gondoljunk e nagyszerű magyar iparos és iparszervező ember alkotóerejére.

Az Üllői út 66/b. sz. alatt és az ezt környező területen működött nevezetes gyára. Az üzem létesítése előtt az „Óriás utca”, 1952-ig (!) az ő nevét, ezt követően – máig – a Leonardo da Vinci nevét viselő utca sarkánál állott e gyártelep.

A Thék család síremléke – az 1919. június 8-án elhunyt Thék Endre földi maradványaival – díszes obeliszk- és szoboralakkokkal, az Új Köztemető 30. sz. parcellájában található.

Az 1889-es párizsi kiállítás megbecsült zsűritagjának, az 1908-ban kinevezett „udvari tanácsos”-nak és a „Kis Nardai” előnév használatára jogosított iparosegyleti elnöknek – nemzeti bútorgyártásunk megteremtőjének – képe, halálát követően az Országos Iparosegylet elnöki irodájának falán függött évtizedekig.

Sajnos személye csak ritkán kerül említésre, pedig munkásságának példamutató emléke sokkal többet érdemelne!

Messik Miklós

A Thék család síremléke az Új Köztemető 30. sz. parcellájának bejárat felőli sarkában